



Марко Ганчев, Сати Кумар
Великите поеми на Индия

ВЕЛИКИТЕ ПОЕМИ НА ИНДИЯ

Разбира се, тези няколко капки от океана не могат да потеглят след себе си самия океан, но могат да покажат какъв е той на цвят и вкус. Двата велики епоса на Индия – „Махабхарата“ и „Рамаяна“ – превъзхождат по размер осемнайсет пъти „Илиадата“ и „Одисеята“, взети заедно. Надвишават по обем епосите на всички европейски народи. Но те не са нито началото, нито краят на индийската литература, която съществува близо четири хилядолетия. Къде е мястото на тия два върха в цялата планинска верига?

Научните изследвания отнасят началото на мезолитната и неолитната култура в Индия към четвъртото хилядолетие преди нашата ера. Последните разкопки край Моханджодаро в долината на Инд и в Харапа (Пенджаб) откриха безспорни паметници на медно-бронзова цивилизация от средата на третото хилядолетие пр. н. – съперник на цивилизацията в Месопотамия и Египет. Планирани градове, водопровод, канализация, произведения на изкуствата и писменост, която за жалост още не е разчетена (от 1920 г. насам).

Тази цивилизация, наричана от индийските учени харапа-култура, започва да запада към средата на второто хилядолетие и няколко столетия по-късно била напълно заличена от нашествениците индоарийци, които нахлули откъм иранското плато. Голям брой скелети в Моханджодаро свидетелствуват за едно колосално клане. Бойният успех на арийците е отразен в някои от химните на ведите – техните свещени книги.

Индоарийците са почитали богове, олицетворяващи различни природни стихии. Върховен бог е бил гръмовежерещът Индра – една аналогия на древногръцкия Зевс. Агни е бил бог на огъня, приемател на жертвоприношенията. Варуна – крепител на космическото равновесие, бог на водите, владетел на океана. Марута – бог на вятъра. Майка на боговете е Адити – олицетворение на безкрайната вселена.

Главен обект на преклонение и възхвала е бил Индра, който освен с гръмове е дарявал древните индийци с роса и дъжд. Цял раздел от ведите е изпълнен с химни в чест на Индра.

Думата „веда“ ще рече знание. Свещената книга на индоарийците се е състояла от четири части: ригведа (знание на химните), яджурведа (знание на жертвоприношенията), самаведа (знание за мелодиите) и

атхарваведа – сборник от заклинания и магически формули. Най-важна от тях е ригведата. Съдържа хиляда и двайсет и осем стихотворни текста. Техният език е удивителен по своята яснота, сочна образност и богатство на интонацията (химните са били изпълнявани устно). Наред с молитвените песнопения, пред нас се разкрива битието на едно патриархално общество, занимаващо се със земеделие и скотовъдство, отнасящо се към живота действено и обективно. Земната история и небесната история не са отделени. Боговете влизат помежду си в същите отношения, в каквито и хората. Това, което певецът говори за Индра, може спокойно да се отнася и за неговия племенен вожд. И не е чудно, че някои химни прерастват в чисти литературни жанрове като епос, лирика и драма.

Смята се, че ведическите химни са били създадени в края на второто и началото на първото хилядолетие пр. н. е. и предхождат с няколко века персийската „Авеста“. В тях не се споменава великата троица на по-късните древноиндийски божества: Брама, Вишну и Шива. Липсва вярването в прераждането на душите. Кастите още не са съществували и не са канонизирани. Поклонниците не са ползвали идоли, нито други изображения на боговете. Ако всички религии твърдят, че творецът е създал човека по свой образ и подобие, със сигурност може да се каже, че древните индийци са създали боговете си по свой образ и подобие и са ги почитали в този им вид. Дали това не е първопричината дълги векове по-сетне, та и до днес, индиецът да вярва, че бог е вътре в него и следи всичките му постъпки?

Ведите като първи писмени паметници на индоевропейската група езици разкриват най-важната тенденция на индийския поглед към света – склонността към неговото философско осмисляне. Едва ли друга религиозна книга, която се стреми да стане нормативна, би си позволила така да подрони основите на разбирането за божествения произход на света, както се прави това в химна „Тайнството на сътворението“.

Кой знае и кой може да разкаже
как и от какво се е появила тая вселена?
Самите богове не са ли родени и те от нея?

Кой тогава може да проникне
в тайната на нейното сътворяване?

Дали е била предварително замислена, или не? Ръкотворна ли е, или не?

Само оня, който обитава най-високите небеса, вездесъщият бог, сигурно знае всичко. А може би и не знае...

Не е ли това първопричината, задето във всички последвали творения на индийския философски, религиозен и художествен гений липсва категоричността на християнските десет божии заповеди за сметка на стремежа към проникване в сложността на човешките взаимовръзки? Как бихме отговорили освен с „кой знае“?

Следващите столетия са известни в литературната история като период на браминските книги (8–6 в. пр. н. е.) Това са обширни коментари към ведите в проза, предназначени за религиозни и филологически нужди. Вероятно по това време вече и патриархалното общество не ще е било дотам патриархално, защото четирите касти вече са канонизирани: висша каста на жреците (брамини), воинска каста (кшатрии), търговци, земевладелци, занаятчии (вайши) и най-низшата каста на слугите, работниците, робите (шудри), състояща се предимно от неарийци.

По същество коментари към ведите са и другите известни староиндийски паметници – упанишадите, най-ранните от които се датират към 6–5 в. пр. н. е. В тях вече намираме основите на двата стълба, върху които за много векове ще се крепи зданието на индийската религиозна мисъл – схващането за кармата и за прераждането на душите. След смъртта си човек се бил прераждал в друг човек, в животно или дори в растение. Новото му съществуване обаче не е независимо и безотговорно спрямо предишните. Напротив, една първопричинност (карма) преследва душата във всичките ѝ прераждания и я кара да плаща греховете, извършени от някой неин предишен притежател. В преведеното тук „Сказание за Нал и Дамаянти“ виждаме как нещастната царица Дамаянти не се учудва защо страда, след като е толкова невинна. Явно, сторила съм някое прегрешение в предишния си живот и съдбата сега ме наказва – отговаря си тя.

Разбира се, учението за прераждането на душите не е било чуждо и на европейците. Знае се, че Питагор и Платон също са били негови привърженици. Но в древноиндийската теософия заедно с доктрината за кармата то е издигнато в стройна система. Докато християнският праведник отива в рая на вечно блаженство, за праведника от древна Индия попадането в рая съвсем не е било окончателно и благоприятно разрешаване на въпроса за задгробния живот. Праведникът е можел да остане в рая само толкова време, колкото му се е полагало за неговите заслуги. Щом му се изчерпят заслугите, преражда се и слиза на земята за нови мъки. Освобождаването от прераждане е било смятано за най-висша награда, която се е давала много рядко. В края на книга шеста от „Рама-яна“, преведена тук, виждаме, че божественият Рама не освобождава от

прераждане дори собствения си баща.

Тази стройна религиозна система стана известна в света под името индуизъм, навярно по липса на по-подходящо название. Главни богове на индуизма са: Брама – богът творец и прародител, Шива – богът разрушител, и Вишну – богът пазител.

Странно е, че почти трийсет века такива хималаи на човешкото мислене, каквито са ведическите химни, оставаха невидими за европейското око. Може би най-важната причина за това е, че те са се предавали от поколение на поколение вътре в жреческото съсловие, зорко укривани от окоето на минавача. В тук преведения „Разказ за саможертвата“ жената на брамина се оплаква, че недостойни женихи ще се домогват към дъщеря им, както нисши казти се домогват да слушат ведите. Европейските учени откриват тая свещена книга едва в края на 18-и век и ефектът от това откритие е поразителен. То събужда ентузиазъм в целия цивилизован свят, който би могъл да се сравни с ентузиазма след Дарвиновото учение половин век по-късно. Откриването на ведите постави началото на съвременното научно изследване на религиите. Големите пространства на „тъмна Индия“ бяха осветени и очерчанията на „хималаите на мисълта“ бяха видени от цял свят.

Историята, която често ни поднася гигантски парадокси: превръщането на много неща в тяхната противоположност, остава вярна на себе си и в случая с ведическата литература. Упанишадите, родени като коментари към ведите, утъпкват пътеката към другата световна религия: будизма.

Буда (563–483 г. пр. н. е.) не отрича боговете на индуизма, нито учението за прераждането. Той обаче се противопоставя на господството на жреческото съсловие. Според Буда висшето благо, към което трябва да се стреми всеки човек, е избавлението от прераждане. Животът е мъка, прераждането е раждане за нови мъки, доутежнявани от кармата. Човек може да се избави от това, ако следва висши морални принципи: да бъде благочестив в делата си, мислите, словото, подбудите, начина на живот. Всички ритуали, въведени от брамините, се отхвърлят решително. Избава от прераждане може да се постигне само чрез доброта към всички живи същества. Учението на Буда е изложено в канона „Типитака“ (троекнижие), написан на диалекта пали.

Заради пропаганда на будизма се развива литературният жанр „джатака“. Това са предания в народен дух, чиято фабула дори да е противоречела на будистката философия, е била тълкувана в нейна полза. Независимо от своите нравоучителни цели джатаките отразяват в ярка

художествена форма черти от живота на индийския народ в края на първото хилядолетие преди нашата ера. Макар че сами по себе си са специфичен индийски литературен жанр, джатаките са нещо сборно между приказка, басня, анекдот, житие и моралите.

Блясъкът на джатаките показва, че в последните векове преди нашата ера и в първите векове на нашата в Индия народната литература е била на много голяма висота. Приблизително към осмото столетие е била съставена знаменитата „Панчатантра“ (петокнижие). Тази ярка социална сатира е шествувала през средните векове не само из Азия, но и в Европа. Отгласи от нея намираме в Чосъровите „Кентърбърийски разкази“. В различни страни тя е бивала национално претълкувана и ставала част от художественото богатство на съответния народ.

Индийската култура достига своя златен век („пролетен век“) при династията на Туптите (320–490 г.). Всички древни предания и легенди биват издирвани, грижливо пазени и окончателно редактирани. Процъфтява драматургията, чийто венец изплита великият Калидаса. Неговият шедьовър, драмата „Шакунтала“, и до днес не е надминат от никой индийски поет.

Едва ли периодът след разпадането на робовладелската държава на Туптите в Северна Индия би могъл да се окачестви като упадък и на литературата, защото се явяват поети от величината на Бхартрихари (7 в.) и Сомадева (11 в.). Но така или иначе укрепването на феодалните отношения довежда до основни промени и в духовния живот. Историята на древноиндийската литература може да се смята приключена. За много народи на Азия санскритската литература е била това, което за европейските е била древногръцката или римската антична.

Къде е мястото на двата епоса „Махабхарата“ и „Рамаяна“? Едно е сигурно, че те не предшествуват ведите. Във ведическите химни не се споменава „Махабхарата“, докато, обратното, епопеята често призовава към спазване на законите, предписвани от ведите. Чрез разчитане на различни надписи и изображения археолозите сочат за начало на възникването на „Махабхарата“ 7–5 в. пр. н. е. Този епос се споменава от санскритските граматичници Панини (4–3 в. пр. н. е.) и Патанджали (2 в. пр. н. е.). Първата форма на поемата се е наричала „Джая“ (победа), обхващала е две хиляди шлоки (двустихия), написани от мъдреца Вяс. Поемата е нараснала на 24 000 шлоки под заглавие „Бхарата“. За техен автор се сочи ученикът на Вяс – Вейшампаян. Третата редакция се приписва на Угършрава, съдържа 100 000 шлоки и се смята, че е завършена към средата на I в. пр. н. е.

Основавайки се на тия изследвания, рискувайки да се отклоним с няколко века напред или назад, можем да заключим със сигурност, че „Махабхарата“ възниква след ведическата литература, но преди будистката.

„Махабхарата“ ще рече „велико сказание за потомците на Бхарата“. Има за основа древни индийски предания и легенди за враждата между двата големи рода Пандави и Каурави, която вражда завършва с братоубийствена война в пълния смисъл на думата, без победители. Около основната сюжетна нишка са втъкани толкова епизоди, митове, морални проповеди, философски съждения, че поемата е станала една грамадна енциклопедия на индийските нрави, обичаи, религиозни и философски идеи. С право разказвачът се обръща към своя слушател:

Каквото има в тая велика епопея,
и другаде го има. Каквото няма в нея,
приятелю, да знаеш, че никъде го няма. Изслушай я, та равен стани
на бога Брама.

Тая всеобхватност, разбира се, не се дължи на големия размер на епоса. Напротив, композицията на „Махабхарата“ не се отличава с особена стройност. Там има не само баласт от повторения, но и напълно противоречащи си части. Това не е могло да бъде избягнато дори от критическите издания. Става дума за вътрешна всеобхватност и дълбочина на философията, която достига извън времето. Например тая основна концепция за братоубийствена война без победител не е ли адресирана като пряко предупреждение към нашия далечен двайсети век...

Не е ли поразително проникването на древните индийци в равновесието между доброто и злото. Някъде в нашите откъси то е изложено като философско поетичен трактат. Но другаде (например в „Сказание за Астика“) епическият разказ натрупва постепенно и методично доказателства, че злото няма да може напълно да изчезне. Ражда се цар Джанмеджая, за да изтреби змиите чрез велико жертвоприношение. И нишката на разказа върви към това през много перипетии. Но отгатък се ражда Астика, който ще избави змиите от пълна гибел. Почти объркани от много епизоди и символика, все пак достигаме до финала. Злото аха-аха да загине: змийският цар увисва над кладата. Но точно тук се явява Астика и го освобождава. И вечната гонитба ще започне отново. А всъщност дали това са символи на доброто и злото или изобщо на природното равновесие? Работа за философите, колкото щеш. А това велико изгаряне на змиите и нашият християнски обичай по Благовец да се прескача огън, за да не ни хапят змиите – дали нямат допирна точка

някъде назад в хилядолетията?

Тъкмо ще ни се стори, че поемата възвеличава аскетичното служене на добродетелта, и ето че Джараткару бива осъден, задето е останал целомъдрен. Никакви заслуги пред боговете не могат да се сравнят със създаването на потомство. Безплодният не само отива в ада, но въвлича там и своите предци, понеже слага край на рода си. Прекаленият светец и богу не е драг.

Но бог не обича прекаления светец и поради ревност. В „Сказание за Шакунтала“ Индра се бои, че светецът Вишвамित्रа е станал много популярен чрез своята святост и ще започне да претендира за мястото на главен бог. Затова праща танцьорката Менака да го съблазни. И наистина добродетелта на Вишвамित्रа не устоява. Но от това пък се ражда Шакунтала, която от своя страна ражда Бхарата. А за потомците на Бхарата е целият разказ на „Махабхарата“.

Тъкмо в „Сказание за Шакунтала“ чуваме доста неласкави думи за жените – че те са само утроба, а истински родители са мъжете, които ги оплодяват, и ето че нежният пол ще бъде възхвален. А сказанието за Нал и Дамаянти е истинска трогателна апология на жената, която отхвърля боговете като свои женихи и избира да сподели съдбата на един смъртен мъж, при това доста слабохарактерен.

Диалектиката на живота е била усещана от древноиндийските поети, а имаме всички основания да твърдим, че е била и осъзнаван а мисловно. Макар философията на „Махабхарата“ да е достигала не по-малки висини от тая на ведите, поемата е била популярна и обичана от широките народни слоеве. И тя е била свещено знание, но докато онова на ведите е било затворено в жреческата каста, епосът със своята живописност и близост до народното предание е бил достояние на всички. Поетичност, богата образност, обогатена картинност на битки и характери, висок полет на въображението и същевременно простодушност от епохата на „детството на човечеството“. Види се, философия, която има такива качества, надживява вековете...

В третата книга на „Махабхарата“ е включено сказанието за Рама, но това не ще рече, че другият шедьовър на древноиндийската поезия – „Рамаяна“ – е по-стар от „Махабхарата“. Това сказание за подвизите на Рама е едно от преданията, които през вековете са обрасвали с нови и нови епизоди, докато великият санскритски поет Валмики ги е събрал и претворил в поема от 24 000 стиха. Научните анализи показват, че „Рамаяна“ отразява живота на едно по-развито общество, отколкото „Махабхарата“. Другият аргумент за по-късната датировка на този епос е, че

в него изследвачите намират ехо от завоюването на Южна Индия от арийците чак до осторов¹ Цейлон, който в поемата се нарича Ланка. Не липсват и научни теории, че двата епоса са се появили и развивали синхронно, но преобладаващото засега мнение е, че „Рамаяна“ е по-млада от „Махабхарата“.

Композицията на тая поема повече отговаря на европейската представа за героичен епос. Разказът върви стройно и последователно, почти липсват вмъкнати епизоди, всички събития са групирани около образа на главния герой Рама. Разбира се, този герой е обожествен, смятат го за възплъщение на бога Вишну, на божествената субстанция изобщо. Но благодарение на концепцията, че веднаж приел човешки облик, Рама постъпва като обикновен човек, обожествяването става вторично явление и ние се срещаме с епически герой, нормално идеализиран, както е в повечето народни епоси.

Съдържанието на „Рамаяна“ се състои от почти същите тематични елементи, както това на „Махабхарата“. Дворцови интриги прокуждат младите принцове в изгнание, където те прекарват дълги години в мъки, лишения, в битки с диви животни и митични чудовища, докато накрая побеждават и се завръщат триумфално.

Едни тълкуватели виждат в образите на демоните (ракшасите), на мечките и маймуните ехо от далечни възпоминания за туземните жители, с които са се сблъскали нахлуващите арийци. С едни от тях те се съюзявали, с други воювали до изстребването им. Описанията на градовете Кишкиндха и Ланка показват, че културата на завоевателите е била по-ниска от тая на завоюваните.

Други учени тълкуват отвличането на Сита и борбата на Рама да си я възвърне като вариант на източния мит за умирация и възкръсващ бог на плодородието. Още повече, че Сита е родена от бразда, както Афродита от морето.

Тълкуванията са много и все повече ще се умножават, като всяка епоха ще влага в тях свое проникание и свой принос.

В този сборник ние решихме да представим не санскритската „Рамаяна“ на Валмики, а тая на поета от 16-и век Тулси Дас, писана на хинди. Сред народа тя е много по-популярна. И днес можем да я намерим във всеки дом на Северна Индия. Причината за това не е само нейният достъпен език, а дълбоко демократичната ѝ същност.

1. Така е и на хартията. Останалите подобни, които са безспорни поправям, но други оставям както са си на хартията. – Б. на Виктор от bezmonitor.com

Ако „Махабхарата“ бе преизпълнена с висши морални и философски идеи, то „Рамаяна“ на Тулси Дас не само не ѝ отстъпва, но включва в себе си и достиженията на индийското мислене чак до средните векове на нашата ера. И всичко това при една сложна оркестрация от шест вида стихосложение. За да я чувствава народът своя през толкова столетия, явно има някаква дълбока причина. Поетът се е притекъл на помощ на своите сънародници в едно трудно за тях време. Индия е била поробена от мюсюлманството. Мнозина са се отричали от великото културно минало на страната си и са приемали исляма заради изгодите на деня. Тулси Дас чрез силата на поезията уверява съотечествениците си, че макар царят на демоните и на мрака Равън да е покорил всичко движимо и недвижимо, ще дойде синът на слънчевия род Рама и ще избави земята от мъки. Отричайки високия тържествен стил, Тулси Дас се опасява, че ще му се смеят за неговия простионароден език. Но това е по-скоро една традиционна игра на скромност и самоунизяване, за да изпъкне по-ярко величието на изобразяваните герои и явления. Към този прием Тулси Дас често прибегва в поемата. А иначе едва ли би могъл да не съзнава могъществото на своя поетичен гений. Под перото му говоримият език се оказва способен да изобрази най-изящни словесни фигури, да изкаже най-тънки съждения. Пръв поет на средновековна Индия, Тулси Дас е предтеча на духа на нашето време. В неговата „Рамаяна“ днешният читател ще намери толкова много интелектуалност и ирония.

Разпаленият му патос фактически не е религиозен, а патриотичен. Патос, рационализъм и хумор са така неповторимо втъкани у него, че поемата кипи от живот. С пълно основание бихме го нарекли хуманист. Той не се интересува и не описва само историята и етиката на едно отминало време, нито пък се ограничава да дири в него ценности, достойни да бъдат наследени от потомците, а иска да проникне и анализира вродените подбуди на дейността и постъпките на човека...

Впрочем нито е наша задача, нито наша специалност да правим изчерпателни характеристики в тия няколко страници с познавателно-осведомителен характер. Това всеки читател ще стори сам съобразно своята подготовка и любознателност, прочитайки или препрочитайки тук предложените преводи. При подбирането на откъсите проблемът бе какво да изоставим, а не какво да вземем от двете велики поеми. Една преводна книга трябваше да дава представа за деветнайсет книги от оригинала, без да бъде христоматия.

Три цели сказания от „Махабхарата“ – за Астика, за Шакунтала и за Нал и Дамаянти показват как върви епическият разказ. При това

сказанието за Нал и Дамаянти, което е вмъкнат епизод в оригинала, е една малка проекция на цялото съдържание на епопеята. Подбраните от различни места на епоса морално-философски фрагменти позволяват да се надникне, макар и през малка пролука, в съкровищницата на индийската мисъл от оная епоха.

Заради цялостност включихме книга шеста (Ланка) от „Рамаяна“, а не избрани откъси от нея. От останалите части и на тая епопея извлякохме морално-философски фрагменти, но това не ще рече, че не бихме могли да постъпим и по обратния начин.

Ръководехме се от схващането да направим превод, а не адаптация, колкото и второто да изкушава поета. Никакво украшателство, дори където авторът слиза под своите завоювани висоти или ни се струва примитивно наивен. И, обратно – авторовата висота да не се принизява.

Стихът следва размера и схемата на оригинала в максимална близост.

При превода на понятията не се търси универсално значение, а се гледа какво иска да изрази с тях авторът в дадения случай. Например думата дхарма някъде означава закон, другаде дълг, другаде благодат. Сансара – свят, живот, битие. И обратно – ако в санскритски език има седемдесет думи за цветето лотос, при нас то си е все лотос.

Искахме да покажем на читателя не паметник, а да му предоставим книга, която да се чете и – дано дадат боговете – да заживее...

Сати Кумар
Марко Ганчев

ТЪЛКОВЕН АЗБУЧНИК И ПОНЯТИЯ НА ИМЕНА

Агастя – легендарен мъдрец; име на планета.

Агни. – бог на огъня, едно от най-почитаните ведически божества.

Адити – майка на боговете.

Адитя – бог на слънцето.

Айодхя – „непревземаем“, град, столица на Кошала, един от свещените градове на древна Индия.

Айравата – слонът на бог Индра.

Акампан – военачалник при Равън.

Амрита – напитка на безсмъртието, съответствува на амброзията от гръцката митология.

Ангад – воин на Рама, син на Бали, племенник на Сугрива.

Апсара – нимфа, куртизанка, танцьорка в рая.

Арджуна – третият от петимата братя пандави, един от главните герои на „Махабхарата“, изкусен стрелец.

Арти – обред пред жениха, който е пристигнал в дома на годеницата.

Атикай – воин на Равън.

Ашвамедха – конезертва, символ на независимостта на владетеля.

Ашока – дърво, цъфтящо през пролетта. Съществувало поверие, че носи щастие.

Ащака – мъдрец, син на Вишвамित्रа, почитат го като един от авторите на химните на ригведа.

Бали – цар на маймуните, брат на Сугрива, убит от Рама.

Брама – бог творец, прародител, главно божество на индуизма.

Брамин – жрец на Брама, представител на най-висшата каста.

Брихадашва – един от разказвачите на „Махабхарата“.

Брихаспати – мъдрец, наставник на боговете.

Бригу – мъдрец, основоположник на прочут род.

Бхарадваджа – мъдрец, син на Брихаспати.

Бхарата – родоначалник на племето, за чиито подвизи разказва „Махабхарата“.

Валмики – санскритски поет, комуто се приписва авторството на „Рамаяна“.

Варуна – божество, отначало олицетворяващо цялото небе. По-късно става бог само на водите и океана.

Васища – главен жрец при двора на Рама.

Васуки – митичен цар на змиите. Когато боговете разбивали океана, за да получат амрита, той им служил за въже.

Вахука – коняр, под чието име е живял Нал.

Веди – най-старите свещени книги на Индия. Състоят се от четири сборника: ригведа (знание на химните), аджурведа (знание на жертвоприношенията), самаведа (знание на мелодиите), атхарваведа (заклинания и магически формули).

Вейшампаян – мъдрец, един от разказвачите на „Махабхарата“.

Вибхитака – дърво с горчиви плодове, които не се ядат.

Вибхишан – брат на Равън, който преминава на страната на Рама.

Видарба – държава южно от планината Виндхя с главен град Кундина.

Вината – съпруга на Кашапа, майка на митическата птица Гаруда.

Виндхя – планина, която разделя Индия на Северна и Южна.

Бирата – цар, в чийто дворец пандавите живеят една година под чужди имена.

Вишвамित्रа – мъдрец, баща на Шакунтала.

Вишну – бог пазител, едно от трите главни божества на индуизма.

Войска от четири рода – слонове, конница, колесници, пехота.

Гаруда – цар на птиците, изстребител на змиите.

Ганг – река, извира от Хималаите, влива се в Бенгалския залив, почитали са я като свещена.

Гандхарви – полубогове, небесни певци и музиканти, аналогични на ангелите от християнската митология.

Град с името на слон – Хастинапур, столица на кауравите, заради която е започнала голямата война между двата рода.

Данвантари – лекар на боговете. Почита се като основоположник на медицинската наука.

Дашаратха – цар, баща на Рама.

Дашарна – област в Централна Индия, югозападно от планината Виндхя.

Джамбаван – цар на мечките, съюзник на Рама.

Джанмеджая – цар, устроил великото жертвоприношение на змиите, по време на което Вейшампаян му разказва „Махабхарата“.

Двапара – „двоен“. Име на третия световен период. Така се нарича страната на зара, която има две точки. Зъл дух, не твърде ясно персонафициран.

Деваюга – божествен (златен) век, първият от четирите световни

периода според индийската митология.

Дживид – военачалник при Рама.

Доха – вид стихосложение.

Драупади – съпруга на петимата пандави.

Дурьодан – най-старшият от кауравите.

Думкету – военачалник при Равън.

Духшанта – цар, съблазнител на Шакунтала, баща на Бхарата.

Дхарма – дълг, закон, обичай, истина, добродетел, благодат. Употребява се много често и в най-различни смислови оттенъци.

Дхаумя – домашен жрец на пандавите.

Златен елен – Равън превръща демона Марича в златен елен, Сита помолва Рама да го убие и да ѝ подари кожата му. Рама се втурва след елена и тогава Равън отвлича Сита.

Индра – цар на боговете с изключение на Брама, Вишну и Шива, които имат по-висок ранг.

Индраджит – Меганад, син на Равън.

Йога – съединение, сливане. Упражнения, чрез които се търси сближаване с първичните природни начала.

Йогини – демоници, които пият кръв на бойното поле.

Кадру – съпруга на Кашапа, майка на змиите.

Калика – богиня отмъстителка.

Калиюга (Кали) – зъл дух, олицетворение на хазартната страст; име на четвъртия световен период; така се нарича и оная страна на зара, която има една точка.

Камадева – бог на любовта.

Калнеми – демон и магьосник, съюзник на Равън.

Камдену – митична крава, която изпълнява всяко желание.

Каркотака – змийски цар.

Каста – четири каста: жреци (брамини), воители (кшатрии), търговци, земевладелци, висши занаятчии (вайши), работници, домашна прислуга (шудри).

Кашапа – легендарен мъдрец, внук на Брама. Почитали са го като баща на слънцето и родоначалник на човечеството.

Каушаля – царица, майка на Рама.

Кундина – столица на Видарба.

Кунти – царица, майка на пандавите.

Каунтея – син на Кунти, обръщение към всеки от пандавите.

Каурави – потомци на цар Куру, чиято държава е била около днешния град Делхи. Враждата между кауравите и пандавите поражда

събитията, изобразени в „Махабхарата“.

Канва – мъдрец, отгледал Шакунтала като подхвърлено дете.

Куша – свещена трева, употребявана при различни обреди.

Кубер (Манибхра) – бог на богатството, закрилник на търговците.

Кайкеи – царица, съпруга на Дашаратха. Тя е станала причина Рама да отиде на изгнание.

Кинари – полубогове с конски глави, считали са ги за изкусни музиканти.

Кумбакарън – демон великан, брат на Равън. Уплашени от голямата му лакомия, боговете му дали дар да спи по половин година.

Лакшман – по-малък брат на Рама, последвал го в изгнанието.

Ланка – остров, днешен Цейлон, владение на Равън и негова крепост.

Мандара – планина, с която боговете са разбивали океана, за да получат амрита. Отъждествява се с днешната Мандарагири.

Мандодари – съпруга на Равън.

Манибхра – вж. Кубер.

Мантри – свещени стихове и формули от ведическите химни, употребявани като заклинания.

Ману – пръв индийски законодател.

Марича – демон, превърнат от Равън в златен елен, за да съблазни Сита.

Марути – богове на вятъра и бурите.

Меганад (Индраджит) – син на Равън.

Менака – нимфа; майка на Шакунтала.

Меру – митична планина, аналогична на гръцкия Олимп, обиталище на боговете.

Нандан – увеселителни градини на Индра.

Нал – нишадски цар, герой на сказанието за Нал и Дамаанти.

Нал и Нил – маймуни от войската на Рама.

Нарада – мъдрец, почитан като син на Брама.

Нараяна – вж. Вишну.

Нишад – държава в Северна Индия (днешният щат Утар Прадеш).

Парвата – мъдрец, обикновено се явява заедно с Нарада.

Парвати – съпруга на бог Шива.

Пандави – потомци на цар Панду, главни герои на „Махабхарата“. Най-старши от тях е Юдишира, следван от Бхимасена, Арджуна, Накула и Сахадева.

Потомък на Бригу – обръщение към слушателя на „Махабхарата“.

Парикшит – цар, баща на Джанмеджая. Загинал от ухапването на Такшака. За отмъщение Джанмеджая решава да изтреби змийския род.

Прахаста – син на Равън, военачалник.

Пуластя – мъдрец, працядо на Равън.

Пурани – предания и легенди.

Равън – десетоглав демон, владетел на Ланка, противник на Рама. Отрязал десетте си глави и ги хвърлил на жертвена клада в дар на боговете. Поразен, Брама го надарил да не може да бъде убит нито от бог, нито от демон. Тая своя сила Равън обръща срещу боговете.

Рама – цар, индийски национален герой, възплъщение на Вишну.

Раху – демон, чиято отсечена от боговете глава се превърнала в планета, затъмняваща от време на време слънцето и луната.

Ракшас – демон, зъл дух.

Рохини – звезда, съпруга на месеца.

Сахасрабаху – легендарен цар с хиляда ръце.

Сита – съпруга на Рама.

Соратха – вид стихосложение.

Сугрива – цар на маймуните, съюзник на Рама.

Сумеру – вж. Меру.

Такшака – змийски цар.

Тилак – знак на каста или секта, дамгосан върху тялото.

Томарчанд – вид стихосложение.

Трите свята – подземен, надземен, небесен.

Чанд – вид стихосложение.

Чандтотак – вид стихосложение.

Чопай – вид стихосложение.

Шатруган – брат на Рама.

Шачи – съпруга на Индра.

Шеша – змия, крепителка на земята.

Шива – бог, едно от трите върховни божества на индуизма.

Шонак – един от слушателите на „Махабхарата“, към когото често се обръща разказвачът.

Шлока – двустипие с цезура в средата на всеки стих, най-разпространено в санскритската поезия.

Шудри – вж. касти.

Шурпанака – демоница, сестра на Равън.

Юга – световен период. Индийската митология различава четири световни периода: деваюга (златен век), третаюга (сребърен век),

двапараюга (меден век) и калиюга (железен век).

Юдишира – цар, най-старши от пандавите, олицетворение на справедливостта.

Яма – бог на смъртта.

КРАЙ

© Марко Ганчев

© Сати Кумар

Източник: <http://bezmonitor.com>
Сканиране и разпознаване: Виктор

Публикация:

Махабхарата. Рамайна

Индийска

Първо издание

Литературна група IV. Тематичен номер 2427

Редактор на издателството Блага Димитрова

Художник Иван Кьосев Художник-редактор Васил Йончев

Технически редактор Олга Стоянова

Коректори: Наталия Кацарова, Лидия Стоянова

Дадена за набор 19. VI. 1972 г. Подписана за печат през септември 1972 г. Излязла от
печат през декември 1972 г.

Формат 84×108/32 Печатни коли 30/4, Издателски коли 23

Цена 2,43 лв.

ДИ „Народна култура“ – София, ул. Гр. Игнатиев 2-а

ДПК „Димитър Благоев“ – София, ул. Ракитин 3

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2041>]